

Mirosław PEKALA*

 <https://orcid.org/0000-0002-5736-7773>

Wojciech BUGAJSKI**

 <https://orcid.org/0000-0002-7994-9037>

EURO-EMERYTURA JAKO KONCEPCJA DODATKOWEGO ZABEZPIECZENIA EMERYTALNEGO DLA OBYWATELI PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ

Abstrakt

Przedmiot badań: Przedmiotem prowadzonych badań jest zainicjowanie dyskusji nad utworzeniem projektu dotyczącego bazowego systemu emerytalnego, obejmującego wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej.

Cel badawczy: Celem prowadzonych przez autorów badań, których jednym ze składowych jest przedmiotowy artykuł, jest zainicjowanie dyskusji nad utworzeniem projektu dotyczącego bazowego systemu emerytalnego, obejmującego wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, a co za tym idzie umożliwieniem otrzymania świadczenia łagodzącego skutki wieku starości przez każdego euro-obywatela.

Projekt jest wzorowany na schematach I filaru systemów emerytalnych, które obowiązują w państwach członkowskich Wspólnoty Europejskiej, lecz bez części kapitałowej. Utworzenie ogólnodostępnego, dobrowolnego programu emerytalnego, niezależnego od poszczególnych państw członkowskich, obejmującego obszar wspólnoty, umiejscowionego w strukturach UE, z gwarancjami EBC wypłaty środków i dofinansowaniu ze środków finansowych UE, niezwiązanego z budżetami członkowskimi, prywatnego, uzupełniającego krajowe systemy zabezpieczenia emerytalnego, zwiększy poczucie powszechnie pożądanej stabilności i pewności życia w okresie starości wszystkim mieszkańcom euro-społeczności. Tak zorganizowana struktura złagodzi problemy demograficzne, z którymi poszczególne państwa UE w sposób autonomiczny nie będą w stanie sobie poradzić. Narastający kryzys demograficzny niweczy, a w niedalekiej przyszłości będzie paraliżował wszelkie poczynania gospodarze wszystkich członków Unii. Zarówno konflikty wewnętrzne poszczególnych państw członkowskich, jak i spory zewnętrzne można powstrzymać, organizując wspólne, powszechnie akceptowalne programy społecznie użyteczne. Jednym z nich

---

* Doktorant, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Kolegium Ekonomiczno-Społeczne; e-mail: miroslaw.pekala@doktorant.sgh.waw.pl

** Doktorant, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Kolegium Ekonomiczno-Społeczne; e-mail: wojciech.bugajski@doktorant.sgh.waw.pl

jest Euro-emerytura, czyli europejski system emerytalny stanowiący uzupełnienie programów zabezpieczenia emerytalnego obowiązujących w poszczególnych państwach członkowskich.

Metoda badawcza: W opracowaniu zastosowano metodę analizy aktów prawnych, piśmiennictwa w powiązaniu z metodą dedukcji.

Wyniki: Odpowiednio zorganizowany, umiejscowiony i zarządzany przez struktury Unii Europejskiej nowy bazowy system emerytalny może zapewnić poczucie stabilizacji. Należy stworzyć i zastosować niekonwencjonalne rozwiązania, dać coś od siebie, wziąć sprawy (emeryturę) w swoje ręce bowiem na cud w czasach kryzysu demograficznego i ekonomicznego liczyć nie możemy. Tym mocniej, że skutki destabilizacji w gospodarce światowej wywołanej COVID-19 w chwili obecnej nie są znane.

Słowa kluczowe: Euro-emerytura, kryzys demograficzny, system emerytalny, Unia Europejska.

Klasyfikacja JEL: J26, E60

1. Wstęp

Celem artykułu jest rozpoczęcie dyskusji nad utworzeniem projektu dotyczącego bazowego systemu emerytalnego¹, obejmującego wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, a co za tym idzie umożliwieniem otrzymania świadczenia emerytalnego przez każdego euro-obywatela. Na tak wstępnym etapie tego projektu (pilotażu) trudno jest o podawanie jednoznacznej definicji tegoż schematu, aczkolwiek należy go wzorować na rozwiązaniach, które obecnie dotyczą tzw. I filaru i obowiązują w państwach członkowskich Wspólnoty Europejskiej, lecz bez części kapitałowej².

Utworzenie ogólnodostępnego, dobrowolnego programu emerytalnego, niezależnego od poszczególnych państw członkowskich, obejmującego obszar wspólnoty, umiejscowionego w strukturach Unii Europejskiej, z gwarancjami EBC³ wypłaty środków i dofinansowaniu z budżetu Unii zwiększy poczucie powszechnie pożądanej stabilności i pewności życia w okresie starości wszystkim mieszkańcom euro-społeczności. Kapitał subsydiujący przedsięwzięcie Euro-emerytura nie może być składnikiem finansów publicznych żadnego kraju członkowskiego jak również samej Unii Europejskiej. Projekt Euro-emerytura to wyodrębniony, „niezależny budżet”, prawnie oznakowany jako prywatny, przeznaczony na uzupełnienie systemów zabezpieczenia emerytalnego. Tak zorganizowany system, w opinii autorów, złagodzi problemy demograficzne,

¹ Zdefiniowany i opisany w dalszej części opracowania.

² P. Zieliński, *Zabezpieczenie emerytalne w teorii i praktyce*, Instytut Teorii Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Wydziału Ekonomicznego UMCS, Lublin 2001, s. 133–135.

³ Europejski Bank Centralny, <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>; stan na 8.03.2020 r.

z którymi poszczególne państwa członkowskie same nie będą w stanie sobie poradzić. Narastający kryzys demograficzny wpływa negatywnie, a w niedalekiej przyszłości będzie paraliżował wszelkie poczynania gospodarcze wszystkich państw członkowskich.

Każdy kraj należący do Unii Europejskiej ma problemy z demografią, a tym samym z systemem emerytalnym, który generuje coraz większe napięcia społeczne. Ludność Europy nie tylko jest i pozostanie najstarsza w skali globu, lecz także Europa jest jedynym kontynentem doświadczającym spadku liczby osób w wieku produkcyjnym⁴. Kolejnym czynnikiem ryzyka jest zagrażający państwom członkowskim kryzys emigracyjny: zwiększony napływ uchodźców i imigrantów do państw na południu Europy i ich niekontrolowane przepływy w głąb kontynentu doprowadziły do kryzysu⁵.

Trudno się zatem dziwić powszechnej frustracji mieszkańców państw członkowskich, którzy z każdym dniem tracą zaufanie tak do instytucji unijnych, państwowych, jak i do swoich przywódców. Wszechobecna nieufność destabilizuje sytuację polityczną w całym regionie, prowadzi do napięć społecznych, osłabiając gospodarkę, a brak stabilizacji, wspólnych działań, jak i wiary w sukces rozrywa wspólnotę. Na to wszystko nakłada się potrzeba zwykłej konsumpcji⁶, brak długoterminowego oszczędzania i oczekiwanie na pomoc państwa, „państwa dobrobytu jako skarbonki”⁷. „Chodzi o to, żebyśmy umieli minimalizować społeczne koszty starzenia się, a z drugiej – potrafili zadbać o godne przeżywanie starości”, konkludują autorzy w pracy zbiorowej, która jest „rezultatem dociekań podjętych w ramach dziesiątej edycji corocznych naukowych spotkań, poświęconych problematyce ludzi trzeciego wieku, organizowanych przez Wyższą Szkołę Zarządzania i Administracji w Opolu i Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu”⁸.

Konflikty wewnętrzne poszczególnych państw członkowskich tak jak i spory zewnętrzne można powstrzymać, organizując wspólne, powszechnie

⁴ **A. Abramowska-Kmon, I.E. Kotowska**, *Praca a opieka w warunkach zmian struktur demograficznych Europy Środkowo-Wschodniej. Zmiany demograficzne i ich implikacje dla Europy Środkowo-wschodniej. Demografia, Raport SGH*, Krynica 2018.

⁵ **J. Szymańska**, *Strategia Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego: priorytety, bariery, efekty*, Studia BAS 2017/3 (51), Warszawa, s. 159–186.

⁶ **J. Rutecka-Góra**, *Długoterminowe oszczędzanie, postawy, strategie i wyzwania*, (red. nauk.) J. Rutecka-Góra, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2016.

⁷ **N. Barr**, *Państwo dobrobytu jako skarbonka. Informacja, ryzyko, niepewność a rola państwa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2010.

⁸ **M. Kapica, T. Olewicz**, *Aktywność seniora jako wartość podmiotowa*, (red. nauk.) M. Kapica, T. Olewicz, Wydawnictwa Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2016.

akceptowalne programy społecznie użyteczne. Jednym z nich jest Euro-emerytura, czyli projekt usytuowany w strukturach europejskich jako system emerytalny stanowiący uzupełnienie systemu zabezpieczenia emerytalnego obowiązującego w poszczególnych państwach członkowskich.

2. Polityka Unii Europejskiej w zakresie zabezpieczenia emerytalnego

Zgadzać się z T.H. Bednarczyk, jedną z kluczowych cech obecnych czasów jest problem starzejącego się społeczeństwa. Problem ten ma zasięg globalny, jednak najmocniej dotyka Europę. Proces starzenia demograficznego stanowi bezpośredni efekt wydłużania się przeciętnego trwania życia i spadku dzietności ogółem poniżej poziomu zastąpienia. Prognozowany spadek liczby osób w wieku najwyższej aktywności (20–59 lat) oraz rosnący odsetek emerytów to zjawiska, które mają negatywny wpływ na potencjał wzrostu gospodarczego oraz na stabilność finansów publicznych, co bezpośrednio się przekłada na określony standard życia w okresie starości. Systemy zabezpieczenia emerytalnego oparte na solidarności międzypokoleniowej, przy spadających przychodach składkowych i rosnących świadczeniach, nie będą w stanie zagwarantować adekwatnych emerytur. Jest to ogromne wyzwanie dla wszystkich krajów członkowskich Unii Europejskiej⁹.

Co więcej, podając za P. Gałązką, starzenie się społeczeństwa europejskiego w wyniku wydłużenia się średniej długości życia w połączeniu ze spadkiem przyrostu naturalnego powodują silną presję na zmiany w przepisach o emeryturach gwarantowanych przez państwa członkowskie. Średnia wysokość emerytury bazowej będzie w dłuższej perspektywie spadać i stanowić coraz niższy odsetek średniego wynagrodzenia. Stąd pojawia się potrzeba zrównoważenia struktury zabezpieczenia emerytalnego i zmian z modelu solidarnościowego na system indywidualnych kont poszczególnych ubezpieczonych. Już obecnie wiele osób ma świadomość, że świadczenie, które otrzymają z państwowych systemów zabezpieczenia emerytalnego, będzie niewystarczające dla utrzymania ich dotychczasowego poziomu życia – dlatego poszukują możliwości inwestycji długoterminowych nakierowanych na cel emerytalny. Komisja Europejska w ramach działań i analiz w zakresie Unii Rynków Kapitałowych dostrzegła problem zbyt niskiego odsetka osób odkładających dobrowolnie i niezależnie

⁹ T.H. Bednarczyk, *Wyzwania demograficzne dla systemów emerytalnych w Unii Europejskiej*, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia* 2015/Xlix/2, Sectio H, <https://doi.org/10.17951/h.2015.59.2.33>, Lublin, s. 34.

od systemów państwowych na swoją emeryturę. Zwróciła uwagę, że z analizy rynku wynika, że w Unii Europejskiej jedynie 27% osób w wieku od 25 do 59 lat posiada dobrowolne plany emerytalne, czyli oszczędza/inwestuje środki dodatkowo w celu zwiększenia emerytury po zakończeniu aktywności zawodowej. To powoduje, że istnieje duże ryzyko ubóstwa osób, które zakończą aktywność zawodową, ze względu na niski odsetek pokrycia wcześniejszego wynagrodzenia przez środki otrzymywane z państwowych systemów emerytalnych. W pewnym zakresie sytuację poprawia podniesienie wieku emerytalnego, co ma miejsce w niektórych państwach członkowskich UE, lecz gwałtowne protesty społeczne (np. Francja, Polska) skutecznie ograniczają te działania. Dla przykładu – badania Eurostatu wskazują, że w 2060 r. w Polsce stosunek osób powyżej 65. roku życia do osób w wieku produkcyjnym może wynieść ponad 70%, przy średniej dla całej UE na poziomie niecałych 60%. Ilustruje to narastający problem demograficzny w naszym kraju, gdyż obecnie te wskaźniki wynoszą odpowiednio około 25% i ponad 30%¹⁰.

W związku z tym, Komisja Europejska zaproponowała nowy produkt pn. PEPP – Pan-European Personal Pension Product, indywidualny produkt emerytalny o charakterze kapitałowym długoterminowego oszczędzania. To ostatni pomysł władz Unii Europejskiej na harmonizację rynku produktów emerytalnych. Ramy projektu zostały po raz pierwszy zaprezentowane prawie trzy lata temu przez wiceszefa Komisji Europejskiej ds. euro i usług finansowych Valdisa Dombrovskisa¹¹. Według zapewnień KE, Ogólnoeuropejski Indywidualny Produkt Emerytalny (PEPP) to dobrowolny osobisty program emerytalny, który zaoferuje konsumentom nową ogólnoeuropejską opcję oszczędzania na emeryturę. Niestety kapitałowy charakter tego produktu szereguje go w grupie produktów już obecnych na rynku takich jak PPK, IKE, IKEz, ubezpieczenia na życie z UFK, również opisywanych jako prywatna emerytura¹². Przeciwwagą programów zabezpieczenia emerytalnego o charakterze kapitałowym jest projekt Euro-emerytura, który nie zawiera tego typu elementów. Słuszność takiego rozwiązania potwierdza globalny kryzys na rynku subprime zapoczątkowany

¹⁰ **P. Gałązka**, *Rynek Finansowy: PEPP – nowy ogólnoeuropejski produkt emerytalny*, Bank 18/09, <https://alebank.pl/rynek-finansowy-pepp-nowy-ogolnoeuropejski-produkt-emerytalny/>; stan na 20.03.2020 r.

¹¹ **G. Kaliszuk**, *PEPP – nowy rodzaj dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego*, <https://prnews.pl/pepp-nowy-rodzaj-dobrowolnego-zabezpieczenia-emerytalnego-447338>; stan na 20.03.2020 r.

¹² **M. Pękała**, *Prywatna emerytura jako składnik zapłaconego systemu wynagrodzeń i jednocześnie tarcza podatkowa*, Kwartalnik KES SGH, Warszawa 2017.

w USA, który przerodził się w kryzys ekonomiczny¹³, jak również ostatnia zapasć na rynkach kapitałowych, związana z pandemią Koronawirusa z trudnymi do przewidzenia skutkami gospodarczymi.

Polityka Unii Europejskiej dotycząca wieku senioralnego swoich euro-obywateli ogranicza się do wysiłków nakierowanych na utworzenie Unii Rynków Kapitałowych, w ramach której proponuje się produkty o charakterze kapitałowym długoterminowego oszczędzania, nakierowane na programy emerytalne. Brakuje natomiast rozwiązań, które stabilizują segment zabezpieczenia emerytalnego wolnego od zawirowań rynków kapitałowych, choćby bardziej kreatywnej polityki w obszarze aktywnego starzenia się (*active ageing*). Aktywne starzenie się to koncepcja polityczna przyszłości, która ma źródło w przemianach demograficznych i politycznych ostatnich dziesięcioleci¹⁴.

3. Demografia – problem całej Europy

Problemy, przed którymi stoją kraje UE, na co zwracają liczni badacze, są wielorakie. Szacowana liczba ludności UE-28 na dzień 1 stycznia 2018 r. wynosiła 512,4 miliona. Młodzi ludzie (0–14 lat) stanowili 15,6% ludności UE-28 (zob. tabela 1), a osoby uznawane za osoby w wieku produkcyjnym (15–64 lata) stanowiły 64,7% ludności. Odsetek osób starszych (w wieku 65 i więcej lat) wynosił 19,7% (wzrost o 0,3 punkty procentowe w porównaniu z poprzednim rokiem oraz wzrost o 2,6 punkty procentowe w porównaniu z okresem sprzed 10 lat). Wśród państw członkowskich UE najwyższy udział młodych ludzi w całkowitej liczbie ludności w 2018 r. odnotowano w Irlandii (20,8%), natomiast najniższy – we Włoszech (13,4%) oraz w Niemczech (13,5%). Odnosnie do udziału osób w wieku 65 lat lub starszych w całkowitej liczbie ludności najwyższe udziały miały Włochy (22,6%) i Grecja (21,8%), natomiast najniższy udział miała Irlandia (13,8%)¹⁵.

Struktura ludności państw EFTA i krajów kandydujących była podobna do tej zaobserwowanej w UE, z wyjątkiem głównie Islandii i Turcji (gdzie struktura ludności była podobna do tej w Irlandii): w tych dwóch państwach wysoki był odsetek

¹³ A. Alińska, B. Pietrzak, *Finanse publiczne a kryzys ekonomiczny*, CeDeWu, Warszawa 2011.

¹⁴ I. Mandrzejewska-Smól, *Podjęmowanie aktywności zawodowej przez osoby w wieku senioralnym w opinii słuchaczy Kazimierzowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Bydgoszczy*, Polskie Towarzystwo Profesjologiczne U. Z. 2016/1, Bydgoszcz.

¹⁵ EUROSTAT, https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Population_structure_and_ageing/pl; stan na 20.03.2020 r.

najmłodszej grupy wiekowej (odpowiednio 19,3 i 23,6%), zaś osoby w wieku 65 lat i starsze miały stosunkowo niski udział w całkowitej liczbie ludności (odpowiednio 14,1 i 8,5%). Albania i Macedonia Północna również miały stosunkowo niski udział osób w wieku 65 lat i starszych (odpowiednio 13,6 i 13,7%)¹⁶. Zgadza-
jąc się z J. Janeckim, redystrybucyjne systemy emerytalne (*pay-as-you-go*, *PAYG*) z każdym rokiem będą funkcjonowały w trudniejszych warunkach. W efekcie wydłużania się wieku życia i starzenia społeczeństwa kolejne pokolenia emerytów nie mogą polegać tylko na jednym świadczeniu emerytalnym wypłacanym z jednego źródła. Narastanie tego problemu obserwujemy nie tylko w Polsce, ale również i w wielu rozwiniętych gospodarkach. Postawmy zatem pytanie, czy rząd może w efektywny sposób wpływać na wysokość oszczędności emerytalnych obywateli? Jednym z najczęściej stosowanych instrumentów są różne formy subwencjonowania przez rząd oszczędności na kontach emerytalnych¹⁷.

4. Bazowe systemy emerytalne

Ogólnie przyjmuje się, że bazowy system emerytalny to system podstawowy, powszechny, organizowany z inicjatywy państwa, od którego obywatele oczekują: „emerytura bazowa powinna być emeryturą zaspokajającą podstawowe potrzeby i oferującą określony standard życia w okresie starości”¹⁸. Zabezpieczenie emerytalne, czyli system emerytalny, dotyczy świadczeń pieniężnych, „Zabezpieczenie emerytalne obejmuje jedynie dochody pieniężne. W jego zakres nie wchodzi więc inne elementy istotne dla sytuacji materialnej osób starszych – dochody rzeczowe i usługi socjalne”¹⁹. W tym przypadku można przytoczyć ogólne założenia, wyliczenia, schematy i podstawy prawne, natomiast ostateczny kształt takiego programu jest wypadkową decyzji politycznych danego kraju. Polityka, jaką prowadzi dane państwo w zakresie zabezpieczenia emerytalnego, jest zależna od bieżącej polityki społeczno-gospodarczej i traktuje świadczenia emerytalne instrumentalnie, zależnie od bieżących potrzeb politycznych.

¹⁶ *Ibidem*, stan na 12.04.2020 r.

¹⁷ J. Janecki, *Ekonomia behawioralna wzmocni emerytalne oszczędności*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/bez-kategorii/rotator/ekonomia-behawioralna-wzmocniemerytalne-oszczednosci/>; stan na 17.03.2020 r.

¹⁸ J. Rutecka, *Dodatkowe zabezpieczenie emerytalne*, Prace Naukowe UE we Wrocławiu 2014/342, Wrocław, s. 257.

¹⁹ M. Żukowski, *Wielostopniowe systemy zabezpieczenia emerytalnego w Unii Europejskiej i w Polsce*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1997.

System emerytalny ustala jedynie zasady, na jakich odbywa się podział kolejnych PKB między pokolenie pracujące i pokolenie emerytów. Konieczność zmiany zasad funkcjonowania tradycyjnego systemu emerytalnego wynika z tego, że jego zasady prowadzą do tak znacznego obciążenia pokolenia pracującego, że powoduje to istotne spowolnienie wzrostu gospodarczego, na którym traci zarówno pokolenie pracujące, jak i pokolenie emerytów²⁰.

Z tego wynika jednoznacznie, że wypłata emerytur to wypłata części PKB. W klasycznym, aczkolwiek uproszczonym, modelu systemu zabezpieczenia emerytalnego należy wyróżnić tzw. część bazową i część uzupełniającą. Część bazowa, jak już wyjaśniono na wstępie publikacji, jest organizowana z inicjatywy państwa i bez względu na sposób jak i strukturę organizacyjną systemu emerytalnego zapewnia uczestnikom świadczenia pewien standard bezpieczeństwa socjalnego w okresie starości również poprzez określenie emerytury minimalnej. Część uzupełniająca to inicjatywa pracodawcy i ewentualnie inicjatywa przyszłego emeryta. Klasyczna prezentacja *trójfilarowa systemu emerytalnego*²¹ (schemat 1) utwierdza nas w przekonaniu, iż podstawowy filar tego systemu (filar I – inicjatywa państwa) jest programem państwowym, który ma za zadanie zorganizowanie zabezpieczenia materialnego na okres starości. Dlatego „Filar I” określany jest mianem „bazowego systemu emerytalnego”.

TABELA 1: *Klasyczna prezentacja trójfilarowa systemu emerytalnego*

	Filar I	Filar II	Filar III
Inicjatywa	państwa	zakładu pracy	gospodarstwa domowego
Zabezpieczenie	standardowe	dodatkowe	dodatkowe
Podsystemy	bazowy	uzupełniający	uzupełniający

Źródło: T. Szumlicz, *Ubezpieczenia w polityce społecznej, teksty i komentarze*, Drukarnia Artystyczna Jacka Wasilewskiego, Warszawa 2015.

Schemat wielofilarowego systemu emerytalnego zaprezentował również Bank Światowy jak i Międzynarodowy Fundusz Walutowy. Klasyczna prezentacja trójfilarowa została poszerzona do pięciu filarów oznaczonych od 0 do 4 (tabela 2).

²⁰ M. Góra, *System emerytalny*, PWE, Warszawa 2003.

²¹ T. Szumlicz, *Ubezpieczenia w polityce społecznej, teksty i komentarze*, Drukarnia Artystyczna Jacka Wasilewskiego, Warszawa 2015, s. 283.

TABELA 2: *Wielofilarowa prezentacja systemu emerytalnego*

Filary	Główne Kryteria		
	charakterystyka systemowa	przystąpienie	finansowanie
0	Emerytura socjalna (ogólnie dostępna lub uzyskiwana na podstawie oceny sytuacji materialnej)	przez afiliacje	budżetowe
1	Publiczna część systemu emerytalnego (zarządzana publicznie, o zdefiniowanym świadczeniu lub o zdefiniowanej składce)	obowiązkowe	składki uzupełniane podatkami
2	Zakładowe lub indywidualne plany emerytalne (częściowo lub w pełni kapitałowe o zdefiniowanej składce)	obowiązkowe	aktywa finansowe
3	Zakładowe lub indywidualne plany emerytalne (częściowo lub w pełni kapitałowe o zdefiniowanym świadczeniu albo kapitałowe o zdefiniowanej składce)	dobrowolne	aktywa finansowe
4	Różnorodne nieformalne lub formalne formy wsparcia materialnego w okresie starości, w tym m.in. tzw. odwrócona hipoteka	dobrowolne	aktywa finansowe i niefinansowe

Źródło: jak w tab. 1.

Jest to bardziej przejrzysty i zdecydowanie dokładniejszy sposób prezentacji systemu emerytalnego, w którym wyróżnia się dodatkowo Filar 0 – emerytura socjalna, która w systemie klasycznym zaliczana była do Filar I – bazowy i wyszczególniono Filar II – różnorodne formy wsparcia zaliczane w prezentacji klasycznej do Filar III – uzupełniający.

W polskim systemie prawnym system emerytalny przyjęty w 1999 r. wzorowany jest na klasycznym trójfilarowym systemie emerytalnym, natomiast zasady przystąpienia do tego systemu nakładają się na siebie I i II filar, zaliczając się do systemu bazowego jako składniki obowiązkowe, ale analizując zasady finansowania opisujemy je jako odrębne filary. I filar jako repartycyjny, a II filar jako kapitałowy. Należy nadmienić, iż przytoczone zasady finansowania są ogólne i nie odwzorowują wszystkich możliwości.

TABELA 3: *Przyjęta w Polsce prezentacja trójfilarowa systemu emerytalnego*

Zasada przystąpienia			
obowiązkowe	dobrowolne		
Filar I		repartycyjne	<i>Zasada afinansowania</i>
Filar II	Filar III	kapitałowe	
<i>bazowa</i>	<i>uzupełniająca</i>		
Części systemu			

Źródło: jak w tab. 1.

Analizując poszczególne składniki systemu emerytalnego obecnie obowiązującego w naszym systemie prawnym, należy stwierdzić, że zarządzający, którzy są odpowiedzialni za politykę zabezpieczenia emerytalnego, dysponują w pełni możliwościami prawnymi pozwalającymi swobodnie kształtować świadczenia emerytalne. Możliwość stosowania rozwiązań określających zarówno najniższe świadczenia emerytalne, jak i promowanie np. kapitałowych, czyli praktycznie nieograniczonych wypłat z indywidualnych programów emerytalnych pozwalają na prowadzenie elastycznej polityki zabezpieczenia ryzyka starości. Materialne zabezpieczenie okresu starości nazywane jest *polityką zabezpieczenia emerytalnego* – „polityka zabezpieczenia emerytalnego zakłada możliwość kształtowania i zasadność wpływania na relatywną wysokość i proporcje świadczeń emerytalnych”²².

Tym niemniej swoboda kształtowania świadczeń nie jest tożsama z ciągłością, pewnością, gwarancją wypłaty świadczeń. Ciągłe modyfikacje i zmiany (potrzebne i niepotrzebne), które bezpośrednio lub pośrednio wprowadzają zmiany w systemie emerytalnym, zdecydowanie podważają zaufanie do systemu i państwa.

W okresie minionych kilkunastu lat w powszechnym systemie emerytalnym zostały jednak wprowadzone liczne modyfikacje, które wprost lub pośrednio spowodowały zmianę jego architektury. Co więcej, obecnie są wdrażane kolejne reformy skutkujące dalszą erozją trzyfilarowej koncepcji systemu emerytalnego²³.

Współcześnie mamy do czynienia z systemami emerytalnymi funkcjonującymi w zupełnie innych uwarunkowaniach: społecznych, demograficznych

²² *Ibidem*, s. 286.

²³ T. Jedynak, *Kształt powszechnego systemu emerytalnego w Polsce w świetle klasycznych typologii wielofilarowych*, PPS, Kraków 2018, s. 38.

i ekonomicznych aniżeli wcześniej. Instytucja rodziny wielopokoleniowej nie jest już tak powszechna, struktura wiekowa społeczeństwa nie jest już tak korzystna, a gospodarki i rynki finansowe są o wiele bardziej otwarte niż miało to miejsce kilkadziesiąt lat temu.

5. Wybrane problemy systemów emerytalnych w Europie na przykładzie Francji

System emerytalny we Francji jest niezwykle interesujący i inspirujący. W przyzwyczajonym do relatywnie wysokich świadczeń kraju, gdzie pozycja związków zawodowych jest niezwykle silna, trudno jest przeprowadzić reformy, zwłaszcza w tak silnie upolitycznionym obszarze jak emerytura. Rząd francuski podejmuje jednak ten trud, ponieważ obecnie obowiązujący system jest nieefektywny ekonomicznie. Podstawowy wiek emerytalny we Francji wynosi 62 lata (dla osób urodzonych od 1955 r.). Wśród krajów OECD wcześniej na emeryturę mogą przejść tylko Słoweńcy, Luksemburczycy, Turcy i Koreańcy z Południa²⁴. Istnieje kilka ustawowych możliwości przejścia na wcześniejszą emeryturę – nawet w wieku 55 lat²⁵. Populacja Francji liczy ponad 67 mln²⁶, z czego ok. 1/4 to emeryci²⁷. System emerytalny we Francji jest zdominowany przez jeden, duży filar publiczny. Wszyscy pracownicy, poza emeryturą podstawową, są również zapisani do emerytury pracowniczej. W jej ramach dzieli się pracowników na kadre kierowniczą i pozostałych. Emerytura z tego tytułu obliczana jest w oparciu o system punktowy. Punktacja zależy od długości stażu pracownika i wieku, w którym zdecydował się przejść w stan spoczynku. Funkcjonują również dodatkowe programy pracownicze, oparte o system zdefiniowanej składki (*defined contribution*), ale większość firm nie spieszy się z ich zakładaniem i prowadzeniem równoległe z obowiązkowymi²⁸. W sumie, transfery publiczne odpowiadają za ponad 75% dochodów francuskich emerytów²⁹. Francuski system emerytalny jest bardzo scentralizowany. Filar, do którego wchodzi emerytura podstawowa i pracownicza – opiera się na

²⁴ OECD, *Pensions at a Glance*, Paris 2017.

²⁵ http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france/an_3.html; stan na 12.03.2020 r.

²⁶ CIA, *Factbook*, 2018, <https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2018/index.html>; stan na 21.02.2020 r.

²⁷ http://www.liberation.fr/france/2017/09/30/les-retraites-en-chiffres_1599625; stan na 16.03.2020 r.

²⁸ <https://advinda.com/france/>; stan na 20.03.2020 r.

²⁹ OECD, *ibidem*, 2017.

mechanizmie *pay-as-you-go*, co oznacza, że składki pobierane przez pokolenie pracujących są na bieżąco wypłacane emerytom. To bardzo duże obciążenie dla budżetu – według dość wiekowych danych OECD z 2013 r. wydatki na system emerytalny wynosiły 13,8% PKB (o 5,6 pkt. proc. więcej od średniej dla krajów OECD) – więcej na obsługę świadczeń wydają tylko w Portugalii i we Włoszech³⁰. Z drugiej strony francuski system jest bardzo rozdrobniony. Obecnie funkcjonuje ponad 40 planów skierowanych do różnych grup zawodowych – pracowników sektora prywatnego, publicznego, przedstawiciele wolnych zawodów, artystów, rzemieślników, rolników itd. Są również programy „specjalne”, które biorą pod uwagę różne sytuacje życiowe, w których może znaleźć się dana grupa³¹. System emerytalny we Francji jednak ewoluuje. Podając za W. Kiermacz, ostatnia duża reforma miała miejsce w 2010 r. Jej najważniejszym skutkiem było podniesienie wieku emerytalnego – od 2017 r. minimalny wynosi 62 lata (wcześniej 60 lat) dla osób urodzonych od 1955 roku. Jak ciężko jednak jest reformować w państwie opiekuńczym, niech świadczy fakt, że przeciwko wspomnianej podwyżce w swoich miejscach pracy protestowało 8 mln osób. Na czele protestu stały bardzo silne we Francji związki zawodowe. Według szacunków Ministerstwa Gospodarki każdy dzień strajku kosztował kraj od 200 do 400 mln euro, a w wyniku ulicznych zamieszek ucierpiało wiele osób zarówno po stronie policji, jak i protestujących. Prezydent Francji, Emmanuel Macron, pomimo tych protestów, nie zaprzestał wdrażania tej reformy. Po reformie kodeksu pracy i ubezpieczeń dla bezrobotnych, we Francji rozpoczęły się zatem prace nad zmianą systemu emerytalnego. Planowane jest wprowadzenie emerytury na wzór krajów skandynawskich – opartej o ulepszony system punktowy. Zwracamy w tym miejscu uwagę, że w wywiadzie udzielonym dla gazety „Le Parisien” Prezydent Francji przekonywał, że system stanie się bardziej czytelny, sprawiedliwy i „dostosowany do społeczeństwa jutra”. Liczne strajki, które mają miejsce we Francji wskazują na małe poparcie reformy emerytalnej we Francji ze strony najbardziej zainteresowanej, tj. jej beneficjentów³².

³⁰ OECD, *Pensions at a Glance*, Paris 2018.

³¹ <https://humanis.com/particulier/retraite-complementaire/systeme-retraite-en-france-panorama/>; stan na 20.03.2020 r.

³² W. Kiermacz, *Francuski system emerytalny, czyli jedna wielka umowa międzypokoleniowa*, <https://analizy.pl/fundusze/wiadomosci/24053/francuski-system-emerytalny-czyli-jedna-wielka-umowa-miedzypokoleniowa.html>; stan na 20.03.2020 r.

6. Projekt „Euro-emerytura” – założenia wstępne/pilotaż

Podstawowymi założeniami projektu Euro-emerytura są przejrzystość systemu i gwarancja wypłaty świadczenia. Jak wskazano we wcześniejszej części niniejszego artykułu, niechęć i nieufność euro-obywateli do krajowych systemów zabezpieczenia emerytalnego wynika przede wszystkim z tego, że systemy te kojarzone są z krajowymi budżetami, czyli w dużym uproszczeniu podatkami. Usilnie forsowane przekonanie, iż składka emerytalna to nie to samo co podatek, niestety nie zostało zaakceptowane z różnych powodów. Euro-emerytura to projekt, do którego można przystąpić lub nie, dobrowolny, ale z dopłatami z budżetu Unii. **Założenie jest na pozór proste, obywatel wpłaca określoną składkę, do składki dopłaca Unia Europejska, wypłata następuje po zaistnieniu odpowiednich atrybutów.** Ustalenie parametrów technicznych tego projektu, takich jak wysokości dopłat, czasu, sposobu i kwoty wypłat trzeba uzgodnić na szczelnie Parlamentu Europejskiego oraz Rady UE – w naszej ocenie – niestety bez udziału polityków będzie niemożliwe. W naszej koncepcji, na tyle pilotażowej, co będącej początkiem badań naukowych co do meritum, Euro-emerytura ma uzupełniać systemy zabezpieczenia społecznego poszczególnych krajów członkowskich, nie będąc ich substytutem. W koncepcji autorów ważne jest, aby system był stabilny i przejrzysty, niezależny od struktury budżetu poszczególnych krajów, bez możliwości ingerencji w szczególności przez rządy krajów członkowskich. Jako euro-obywatele, społeczeństwo państw członkowskich dopłaca do rolnictwa, do projektów związanych ze środowiskiem (klimatem), finansuje dopłaty strukturalne. Zasadne jest zatem finansowanie komponentu demograficznego w postaci łagodzenia skutków kryzysu demograficznego oraz emigracyjnego. Wydaje się bardzo prawdopodobne, że wcześniej czy później „stara” Europa będzie musiała przyjąć „młodych” emigrantów przede wszystkim z krajów Afryki Północnej. W tym kontekście Projekt „Euro-emerytura” powinien posiadać gwarancje Europejskiego Banku Centralnego (EBC), to znaczy musi być wyłączony ze struktur budżetowych poszczególnych banków centralnych, rządów jak również niezależny od systemów zabezpieczenia społecznego zarówno poszczególnych krajów członkowskich, jak i samej Unii Europejskiej. To EBC powinien zaproponować i stosować mechanizmy chroniące zebrany kapitał przed działaniem inflacji i innych niekorzystnych zjawisk, pojawiających się na rynkach finansowych. Kapitał subsydiujący przedsięwzięcie Euro-emerytura nie może być składnikiem finansów publicznych żadnego kraju członkowskiego ani samej UE. Środki zgromadzone na indywidualnych kontach w projekcie Euro-emerytura to wyodrębniony, „niezależny budżet”,

prawnie **usankcjonowany** jako prywatny, przeznaczony na uzupełnienie systemów zabezpieczenia emerytalnego. Oczywiście, skoro Euro-emerytura to kapitał prywatny, to oznacza, że w swojej strukturze powinien być dziedziczny z możliwością wypłacenia w każdym czasie. Takie rozwiązanie w pewnych sytuacjach bardzo upraszcza sukcesję. Zgromadzone środki na indywidualnych kontach posiadające gwarancje EBC, będące wyłączone z ryzyka inwestycji kapitałowych – dają pewność, iż kwota zgromadzona na indywidualnym koncie w momencie wypłaty nie może być niższa niż dokonane wpłaty plus ewentualne dopłaty z budżetu Unii. Skoro Euro-emerytura i dopłaty w walucie europejskiej, to aby uniknąć ryzyka kursowego, aby zapewnić siłę nabywczą, zgromadzony kapitał na kontach Euro-emerytury należy wpłacać, wypłacać, przeliczać i oszczędzać w Euro. Może się wydawać, że ten postulat jest kontrowersyjny, tym niemniej jest wstępem do dyskusji i poszerzonych badań i tak powinien być rozumiany w swojej koncepcji. Program Euro-emerytura nie może posiadać ograniczeń wiekowych, co oznacza, iż można do niego przystąpić w każdym wieku, wystąpić i ponownie przystąpić po spełnieniu określonych warunków systemu. Tego typu projekt zdecydowanie wzmocni strukturę UE, zintegruje euro-obywateli i wzmocni „siłę nabywczą” mieszkańców w poszczególnych państwach członkowskich. Wspólna waluta Euro również zostanie wzmocniona i nabierze nowego znaczenia. Prawdopodobnie zostanie zwiększona liczba rachunków bankowych prowadzonych właśnie w tej jednostce monetarnej, co z pewnością będzie wzmocniało sektor bankowy. Ważne jest, aby świadczenie było wypłacane w Euro. Pobieranie emerytury w takiej samej walucie przez wszystkich euro-obywateli, bez względu na miejsce zamieszkania, zwiększy poczucie sprawiedliwości, równości, stabilności świadczenia, jak i przynależności do euro społeczeństwa. Wypłata środków w tej walucie pozwoli na ograniczenie ryzyk kursowych, co dodatkowo wzmocni poczucie bezpieczeństwa ekonomicznego świadczeniobiorców. Dodatkowe środki zdecydowanie wpłyną na poziom życia i stopień rozwoju lokalnych społeczności. Nie bez znaczenia pozostaje możliwość promowania długoterminowego oszczędzania, co będzie zależne od parametrów „ekonomicznych” systemu. Tak wzmocnione i uposażone społeczeństwo Unii Europejskiej sprawniej przeciwstawi się zarówno kryzysowi demograficznemu, jak i emigracyjnemu.

Aby projekt Euro-emerytura stał się niezależny, a tym samym trwały, szczególnie wtedy, gdy w systemie wpłacone oszczędności będą znacznej wartości (przykład naszego OFE), powinien zostać ogłoszony, zatwierdzony i osadzony w strukturach Unii Europejskiej, bez możliwości wprowadzania modyfikacji. Mechanizm projektu musi być chroniony, a ewentualne zmiany

lub wprowadzane poprawki powinny być dokonywane większością co najmniej trzech czwartych głosów Parlamentu Europejskiego. To powinna być swoista konstytucja europejska.

7. Podsumowanie

Jak podaje P. Gałązka, Komisja Europejska w ramach działań i analiz w zakresie Unii Rynków Kapitałowych wykazuje, że w Unii Europejskiej jedynie 27% osób w wieku od 25 do 59 lat posiada dobrowolne plany emerytalne, czyli oszczędza/inwestuje środki dodatkowo w celu zwiększenia emerytury po zakończeniu aktywności zawodowej. Istnieje więc duże ryzyko ubóstwa osób na emeryturze, ze względu na niski odsetek pokrycia wcześniejszego wynagrodzenia przez środki otrzymywane z państwowych systemów emerytalnych. Sytuację mogłoby poprawić w pewnym zakresie podniesienie wieku emerytalnego, ale ze względu na silne protesty społeczne jest to praktycznie niemożliwe. Badania Eurostatu wskazują, że w 2060 r. w Polsce stosunek osób powyżej 65. roku życia do osób w wieku produkcyjnym może wynieść ponad 70%, przy średniej dla całej UE na poziomie niecałych 60%³³. Przy braku rygorystycznych, trwałych, wręcz niewzruszonych zapisów dotyczących polityki zabezpieczenia emerytalnego obywatele, jak i niektórzy zarządzający, w tym politycy, podają w wątpliwość pewność zabezpieczenia, tracąc zaufanie tak do systemu emerytalnego, jak i do Państwa. Dodatkowo Zakład Ubezpieczeń Społecznych podaje coraz niższe stopy zastąpienia, a składkę emerytalną obywatele traktują jak podatek³⁴, co wypacza idee systemu emerytalnego. Starzejąca się Europa będzie musiała wcześniej lub później przyjąć młodych emigrantów, co będzie skutkowało nieuniknioną konkurencją również na rynku pracy pomiędzy młodymi emigrantami a starymi euro-obywatelami. Jediną szansą na równorzędną rywalizację dla tych drugich to kapitał, czyli środki wypłacane z oszczędności, np. z systemu Euro-emerytura. Tak skonstruowany projekt zabezpieczenia emerytalnego zwiększy poczucie powszechnie pożądanej stabilności i pewności życia w okresie starości wszystkim mieszkańcom euro-społeczności.

³³ P. Gałązka, *Rynek Finansowy: PEPP – nowy ogólnoeuropejski produkt emerytalny*, Bank 2018/09, <https://alebank.pl/rynek-finansowy-pepp-nowy-ogolnoeuropejski-produkt-emerytalny/>; stan na 17.03.2020 r.

³⁴ M. Góra, *System emerytalny w Polsce – kilka istotnych uwag*, Polska Grupa Emerytalna SGH, Warszawa 2017.

Podając za W. Kiermacz, Polska jest jednym z najbardziej narażonych na negatywne zmiany demograficzne krajów OECD. Dzisiejsi 30-latkowie, nawet jeśli uczciwie przepracują kolejne cztery dekady na etacie, z tytułu emerytury państwowej nie mogą liczyć na więcej niż 30% swoich średnich zarobków brutto sprzed zakończenia pracy zawodowej. To między innymi dlatego powstały pracownicze plany kapitałowe (PPK), czyli forma prywatnego gromadzenia oszczędności w ramach miejsca pracy, w którym jesteśmy zatrudnieni. Autorzy raportu dostrzegli obawy twórców PPK, zwracając uwagę na formułę automatycznego zapisu i sposób odprowadzania wpłat, które wnosi pracownik, pracodawca i państwo. Wprawdzie program rozwiązuje część problemów, z którymi mierzy się polski system emerytalny, ale nie jest „lekiem” na wszystkie jego bolączki. Na przykład nie obejmuje osób samozatrudnionych. Do tego, nie jest to „worek bez dna”. To program zdefiniowanej składki, gdzie dostaniemy tyle, ile uzbieramy plus (lub minus) zysk z instrumentów finansowych, w które inwestowane są środki. Dlatego warto, wzorem najlepszych systemów emerytalnych na świecie, dywersyfikować źródła dochodu na emeryturze i odkładać na nią również we własnym zakresie. Dywersyfikacja powinna zawierać system, który jest przeciwwagą systemu kapitałowego (finansowego), czyli niefinansowy³⁵. **System niefinansowy to nie to samo co system repartycyjny, a finansowy to nie zawsze oznacza system kapitałowy!!!**³⁶

Bolesnym potwierdzeniem słuszności takiego rozwiązania jest obecna sytuacja na rynkach kapitałowych. Potężna przecena portfeli inwestorów, w niektórych przypadkach tracących prawie połowę kapitału, znacząco ogranicza systemy emerytalne zawierające instrumenty finansowe. Pandemia wirusa SARS-CoV-2 (COVID-19) dopiero się rozprzestrzenia, praktycznie nikt nie jest w stanie przewidzieć strat gospodarczych ani skutków społecznych, które wystąpią zarówno w krótkim, jak i w długim okresie. Prawdopodobnie skutki tej pandemii będziemy odczuwali przez lata nie tylko w gospodarce, ale również nastąpią zmiany w zachowaniach społecznych. Kolejny raz obywatele tracą zaufanie do systemów państwowych, *nie tylko w znaczeniu postępowania administracyjnego*³⁷, ale również, a może przede wszystkim, systemów, które nie sprawdzają się, „nie chronią” nas *obywateli* w sytuacjach kryzysowych. W tym kontekście odpowiednio zorganizowany, umiejscowiony i zarządzany

³⁵ F. Chybalski, *Zmiany w polskim systemie emerytalnym anno domini 2014: Diagnoza i perspektywy*, Optimum – Stud. Ekon. 2014/4, Białystok, s. 135–149.

³⁶ M. Góra, *System emerytalny...*, 2003.

³⁷ Ź. Skrenty, *Zaufanie obywateli do organów władzy publicznej w świetle orzecznictwa sądowego i poglądów doktryny*, PWSZ IPiA Studia Lubuskie 2013/IX, Sulechów.

przez struktury Unii Europejskiej system emerytalny zapewni poczucie stabilizacji. Trzeba znaleźć i zastosować niekonwencjonalne rozwiązania, ponieważ, co uzasadnia raport OECD, płynie wnioski, że na cud w czasach kryzysu demograficznego liczyć nie możemy³⁸.

Bibliografia

Akty prawne

- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 kwietnia 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o pracowniczych programach emerytalnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 850).
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020 r., poz. 53).
- Ustawa z dnia 9 stycznia 2020 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 252).
- Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 568).

Opracowania

- Abramowska-Kmon A., Kotowska I.E.**, *Praca a opieka w warunkach zmian struktur demograficznych Europy Środkowo-Wschodniej. Zmiany demograficzne i ich implikacje dla Europy środkowo-wschodniej. Demografia*, Raport SGH, Krynica 2018.
- Alińska A., Pietrzak B.**, *Finanse publiczne a kryzys ekonomiczny*, CeDeWu, Warszawa 2011.
- Barr N.**, *Państwo dobrobytu jako skarbonka. Informacja, ryzyko, niepewność a rola państwa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2010.
- Bednarczyk T.H.**, *Wyzwania demograficzne dla systemów emerytalnych w Unii Europejskiej*, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Zakład Ubezpieczeń, Lublin 2015.
- Chybalski F.**, *Zmiany w polskim systemie emerytalnym anno domini 2014: Diagnoza i perspektywy*, Optimum – Stud. Ekon. 2014/4, Białystok, s. 135–149.
- Cycoń M., Jedynak T., Strupczewski G.**, *Nowe trendy w zabezpieczeniu emerytalnym w Polsce*, Przegląd Ubezpieczeń 2018, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2018.
- Góra M.**, *System emerytalny*, PWE, Warszawa 2003.
- Góra M.**, *System emerytalny w Polsce – kilka istotnych uwag*, Polska Grupa Emerytalna SGH, Warszawa 2017.

³⁸ **W. Kiermacz**, *OECD nie ma dobrych wieści dla polskiego systemu emerytalnego*, <https://analizy.pl/fundusze/wiadomosci/26314/oecd-nie-ma-dobrych-wiesci-dla-polskiego-systemu-emerytalnego.html>; stan na 17.03.2020 r.

- Jedynak T.**, *Kształt powszechnego systemu emerytalnego w Polsce w świetle klasycznych typologii wielofilarowych*, PPS, Kraków 2018.
- Kapica M., Olewicz T.**, *Aktywność seniora jako wartość podmiotowa* (red. nauk.) M. Kapica, T. Olewicz, Wydawnictwa Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2016.
- Mandrzeewska-Smól I.**, *Podejmowanie aktywności zawodowej przez osoby w wieku senioralnym w opinii słuchaczy Kazimierzowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Bydgoszczy*, Polskie Towarzystwo Profesjologiczne U. Z. 2016/1, Bydgoszcz.
- OECD**, *Pensions at a Glance*, Paris 2017.
- OECD**, *Pensions at a Glance*, Paris 2018.
- Pekala M.**, *Prywatna emerytura jako składnik pozapłacowego systemu wynagrodzeń i jednocześnie tarcza podatkowa*, Kwartalnik KES SGH, Warszawa 2017.
- Rutecka J.**, *Dodatkowe zabezpieczenie emerytalne*, Prace Naukowe UE we Wrocławiu 2014/342, Wrocław, s. 257.
- Rutecka J.**, *Zakres redystrybucji dochodowej w ubezpieczeniowym systemie emerytalnym*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2012.
- Rutecka-Góra J.**, *Długoterminowe oszczędzanie, postawy, strategie i wyzwania*, (red. nauk.) J. Rutecka-Góra, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2016.
- Skrenty Ż.**, *Zaufanie obywateli do organów władzy publicznej w świetle orzecznictwa sądowego i poglądów doktryny*, PWSZ IPIA Studia Lubuskie 2013/IX, Sulechów.
- Żumlicz T.**, *Ubezpieczenia w polityce społecznej, teksty i komentarze*, Drukarnia Artystyczna Jacka Wasilewskiego, Warszawa 2015.
- Szymańska J.**, *Strategia Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego: priorytety, bariery, efekty*, Studia BAS 2017/3 (51), Warszawa, s. 159–186.
- Zieliński P.**, *Zabezpieczenie emerytalne w teorii i praktyce*, Instytut Teorii Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Wydziału Ekonomicznego UMCS, Lublin 2001, s. 133–135.
- Żukowski M.**, *Wielostopniowe systemy zabezpieczenia emerytalnego w Unii Europejskiej i w Polsce*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1997.

Strony internetowe

- CIA, *Factbook*, 2018, <https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2018/index.html>; stan na 21.02.2020 r.
- Europejski Bank Centralny, <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>; stan na 8.03.2020 r.
- EUROSTAT, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing/pl; stan na 20.03.2020 r.
- Gałązka P.**, *Rynek Finansowy: PEPP – nowy ogólnoeuropejski produkt emerytalny*, Bank 18/09, <https://alebank.pl/rynek-finansowy-pepp-nowy-ogolnoeuropejski-produkt-emerytalny/>; stan na 20.03.2020 r.
- Góra M.**, *Inne spojrzenie na podstawowe zagadnienia ekonomii emerytalnej*, <https://www.case-research.eu/pl/inne-spojrzenie-na-podstawowe-zagadnienia-ekonomiiemerytalnej>; stan na 15.03.2020 r.
- http://www.liberation.fr/france/2017/09/30/les-retraites-en-chiffres_1599625; stan na 16.03.2020 r.
- <https://advinda.com/france/>; stan na 20.03.2020 r.
- <https://humanis.com/particulier/retraite-complementaire/systeme-retraite-en-france-panorama/>; stan na 20.03.2020 r.

Janecki J., *Ekonomia behawioralna wzmocni emerytalne oszczędności*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/bez-kategorii/rotator/ekonomia-behawioralna-wzmocni-emerytalne-oszczednosci/>; stan na 17.03.2020 r.

Kaliszuk G., *PEPP – nowy rodzaj dobrowolnego zabezpieczenia emerytalnego*, <https://prnews.pl/pepp-nowy-rodzaj-dobrowolnego-zabezpieczenia-emerytalnego-447338/>; stan na 20.03.2020 r.

Kiermacz W., *OECD nie ma dobrych wieści dla polskiego systemu emerytalnego*, <https://analizy.pl/fundusze/wiadomosci/26314/oecd-nie-ma-dobrych-wiesci-dla-polskiego-systemu-emerytalnego.html>; stan na 17.03.2020 r.

Mirosław PEKALA, Wojciech BUGAJSKI

EURO-PENSION FOR EVERY CITIZEN OF THE EUROPEAN COMMUNITY – IT IS TIME TO BEGIN A DISCUSSION

Abstract

Background: The subject of research is an attempt to start a discussion on a new model of the basic pension system in the entire European Union.

Research purpose: The aim of the research conducted by the authors, one of which is the subject of this article, is to initiate a discussion on the creation of a project on the basic pension system covering all Member States of the European Union, and thus enabling the receipt of a benefit mitigating the effects of old age by every euro-citizen.

The project is modelled on the schemes of pension systems' first pillar of that are in force in the Member States of the European Community but without the capital part. The creation of a publicly available, voluntary retirement program – independent of individual Member States, covering the community area, located within the EU structures, with the ECB guarantees disbursement of funds and co-financing from EU funds, unrelated to member budgets, private, complementary national pension security systems – will increase the sense of commonly desired stability and certainty of life in old age for all residents of the euro community. Such an organized structure will alleviate demographic problems that individual EU countries will not be able to cope with autonomously. The growing demographic crisis is destroying, and in the near future will paralyze all economic activities of all EU members. The internal conflicts of individual Member States, as well as external disputes, can be stopped by organizing joint, universally acceptable, socially useful programs. One of them is “Euroemerytura”, i.e. the European pension system supplementing the pension protection programs in force in the individual Member States.

Methods: The study uses the method of analysing legal acts and references in connection with the deductive method.

Conclusions: A new basic pension system, properly organized, located, and managed by the structures of the European Union, will provide a sense of stability. We must create and apply unconventional solutions, give something from ourselves, or take matters (retire) into our own hands because we cannot count on a miracle in times of demographic and economic crisis. The more so that the effects of destabilization in the global economy caused by COVID-19 are not known at present.

Keywords: Euro pension, European Union, demographic crisis, pension system.